

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

та ректорат

Ю. Загвозник Ю. В.

Протокол № 6 від «19» лютого 2020 р.

№12419022020

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

ВІКОВА СОЦІОЛОГІЯ

підготовки бакалавра
галузь знань 23 Соціальна робота
спеціальність 231 Соціальна робота
освітня програма Соціальна робота

Програма навчальної дисципліни «Соціологія» підготовки бакалавра, галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, за освітньої програмою - Соціальна робота

Розробник: Бичук І.О., доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, кандидат філософських наук, доцент

Рецензент: Гац І. О., доцент кафедри спеціальної та інклюзивної педагогіки, кандидат педагогічних наук, доцент

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

протокол № 11 від 12 лютого 2020 р.

Завідувач кафедри: _____ Мартіросян Л.А.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

протокол № 6 від 12 лютого 2020 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ Антонюк В.З.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота, Соціальна робота	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 4
		Семестр 8-ий
ІНДЗ: немає		Лекції 22 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
		Самостійна робота 70 год.
		Консультації 8 год.
	Форма контролю: екзамен	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Мета дисципліни – з опорою на першоджерела, статистичні та соціологічні матеріали поглибити соціологічні знання про особливості поколінь та соціальні особливості вікових груп (діти, молодь, люди середнього віку, літні люди \ люди третього віку), опанувати критичним аналізом вікових груп через теорію соціального конструювання віку феномени «старіючого суспільства», ейджизму, гендерно-вікових нерівностей розподілу праці у сучасних суспільствах Європи та України, ключові дебати та результати останніх досліджень з цієї проблематики.

Вікова соціологія аналізує соціальне конструювання вікових статусів та ролей, особливості дослідження вікових груп, вікові цикли в структурі життєвого шляху особистості, особливості вікових нерівностей та стратифікації, дослідження покоління та міжгенераційної мобільності, а також особливості соціології дитинства, соціології молоді, соціологічні концепції зрілого віку, дослідження "третього віку", ставлення до старіння та старості, соціальне явище ейджеїзму, інтерсекційність в аналізі віку, статі, етносу та класу. Творчі завдання, індивідуальна та групова робота формує навички навчання в парадигмі студентоцентрованої освіти.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

Здатність професійно й конструктивно вирішувати професійні завдання.
Абстрактно мислити, аналізувати, застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Розуміти предметну область та професійну діяльність.

Пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді.

Демонструвати навички міжособистісної взаємодії.

Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально і свідомо.

Оцінювати соціально-політичні процеси, пов'язані з соціальним розвитком держави.

Аналізувати психічні властивості, станів і процесів, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин/4кредити ECTS.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	Практ. (Семін.) роботи	Консуль тації	Сам. роботи
Змістовий модуль I.				
Тема 1. Вікова соціологія – спеціальна соціологічна теорія	2	2	1	7
Тема 2. Вік, вікові групи та соціальне конструювання	2	2	1	7
Тема 3. Покоління та соціологічний аналіз поколінь	2	2	1	7
Тема 4. Вікові групи в аналізі соціологічних даних	2		1	
Тема 5. Інтерсекційність: вік, гендер, клас, етнічність\раса в аналізі соціальних нерівностей	2	2		7
Змістовий модуль II.				
Тема 6. Соціологія дитинства як галузь соціології: предмет, об'єкт,	2	2		7

мета, завдання.				
Тема 7. Методи та процедури соціологічних досліджень дітей та підлітків	2	2	1	7
Тема 8. Молодь як об'єкт соціологічного дослідження	2	2		7
Тема 9. Специфіка проведення соціологічних досліджень молоді.	2	2	1	7
Тема 10. Соціологічні дослідження «третього віку». Геронтологія як наука про старість і старіння	2	2	1	7
Тема 11. «Старіння суспільств»: соціальні особливості Європи та України	2	2	1	7
Всього годин	22	20	8	70

6.ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

В процесі навчання студенти вивчають рекомендовану літературу, виконують запропоновані навчальним курсом завдання. Даний розділ містить контрольні запитання з допомогою яких відбувається самоконтроль на етапі підготовки до практичних за яких відбувається самоконтроль на етапі підготовки до семінарських занять.

Перевірка повноти і якості виконання завдань, виконаних в рамках самостійної роботи, виконується в процесі семінарських занять, співбесідах, індивідуальних консультацій.

1. Класифікації вікових груп в різних країнах.
2. Аріес Ф. і його концепція соціального конструювання віку.
3. Типи вікових структур населення по Зумдбергу.
4. Підліток в бізнесі: соціалізація або девіація?
5. Реалізація прав дітей на захист від економічної експлуатації.
6. Соціологічні теорії розвитку і соціалізації дитини.
7. Професійна і трудова соціалізація дітей.
8. Е. Еріксон та його концепція значення дитинства для життєвого шляху людини
9. Кон І. і його програма соціології дитинства.
10. Проблеми соціального розвитку молоді в умовах ризику.
11. Протестний потенціал молоді.
12. Підлітки і тінейджери: два підходи до визначення вікового періоду.
13. Гендерні відмінності стратегії подолання з життєвими труднощами.
14. Соціальний час пенсіонерів.
15. Люди похилого віку у сім'ї.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль (маx = 40 балів)										Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів
МОДУЛЬ I										МОДУЛЬ II		
Змістовий модуль I				Змістовий модуль II								
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	к./р. 1	к./р. 3	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	30	30	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 3

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Вік як об'єкт наукового дослідження.
2. Соціальний вік.
3. Співвідношення процесів біологічного, психічного, соціального розвитку людини.
4. Соціальний статус груп різного віку.
5. Вікові цикли в структурі життєвого шляху.
6. Система вікової стратифікації.
7. Стратифікаційний підхід в соціології.

8. Покоління як соціально-історичне явище. Співвіднесення понять «когорта» і «покоління».
9. Причини вікового конфлікту.
10. Соціологія дитинства як галузь соціології: предмет, об'єкт, цілі, завдання.
11. Сучасний статус дитини і його визначення в міжнародних правових актах.
12. Сучасні підходи до періодизації дитинства.
13. Методи і процедури соціологічних досліджень дітей і підлітків.
14. Соціально-психологічні особливості дітей і підлітків і вибір методики соціологічного дослідження.
15. Молодь як об'єкт соціологічного дослідження.
16. Молодь як соціальна роль і статус.
17. Основні концепції соціології молоді.
18. Молодь як феномен культури. Специфіка і елементи молодіжної субкультури.
19. Специфіка проведення соціологічних досліджень молодіжного віку.
20. Основні орієнтири державної молодіжної політики і значення соціологічного супроводу реалізації політики в російському суспільстві.
21. Соціологічні концепції зрілого віку.
22. Специфіка періоду дорослості в сучасному світі.
23. Люди похилого віку і їх соціальні проблеми як об'єкт соціологічних досліджень.
24. Старіння як багатогранний процес взаємопов'язаних біологічних психічних і соціальних змін особистості.
25. Соціальне явище ейджізма.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г.В. Здоров'я дитини – від родини / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, М. А. Машковець – К. : СПД Богданова А.М., 2006.
2. Бочаров В.В. Антропология возраста: учеб. пособие / В.В. Бочаров. СПб.: С.-Петербур. ун-та, 2000.
3. Головаха Є., Кроник О. Психологічний час як регулятор життєвого шляху особистості// Мистецтво життєтворчості особистості: У 2 ч. — К., 1997.
4. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : моногр. / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гаврик та ін. ; наук. ред. А.М. Богуш ; за заг. ред. Н.В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006.

5. Заборовски В. Эволюция социальной структуры: перспектива поколений // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. – №1.
6. Запесоцкий А.С. Дети эпохи перемен : их ценности, выбор / А. С. Запесоцкий // Социс. – 2006. – № 12.
7. Иващенко О. Статусные неравенства: эффект возраста // Новые социальные неравенства / Под ред. С.А. Макеева. – К., 2006.
8. Ильин В.И. Социальное неравенство. – М.: ЦСО ИС РАН, 2000. – С.188-212.
9. Ісаєнко О. Роль медіаосвіти в формуванні медіакультури сучасної молоді. // Вісник книжкової палати. – 2018. - №1.
10. Кайтанський О.С. Правові аспекти визначення державної молодіжної політики / О. С. Кайтанський // Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення : тези доповідей та наук. повідомлень II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21-22 квітня 2016 р.). - Київ, 2016.
11. Лисаускене М.В. Поколение NEXТ – прагматичные перфекционисты или романтики потребления? / М.В. Лисаускене // Социс. – 2006. – № 4.
12. Мангейм, К. Проблема поколений // Мангейм, К. Очерки социологии знания: Проблема поколений. Состязательность. Экономические амбиции: пер. с англ. / ИНИОН РАН. М., 2000.
13. Матюхін Д.А. Ціннісний вимір стилю життя сучасної молоді в контексті релігійної приналежності: соціологічний аналіз // Грані. – 2018. - №2.
14. Молодь України у дзеркалі соціології / заг. ред. О. Балакіревої і О. Яременка. — К., 2001.
15. Новые социальные неравенства / Под ред. С.А. Макеева. – К., 2006.
16. Підлісний М.М. Патріотичне виховання студентської молоді засобами соціології / М. М. Підлісний // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - Дніпропетровськ, 2015. - № 4.
17. Підлісний М.М., Шубін В.І. Молодь як об'єкт соціологічного аналізу: монографія. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2011.
18. Радаев В.В., Шкаратан О.И. Социальная стратификация: Учеб. пособие. – М.: Аспект Пресс, 1996.
19. Радзієвський, Віталій Олександрович Молодіжні субкультури України : невідкладні проблеми розвитку / В. Радзієвський. - Електрон. текстові дан. // Історія в школі : науково-методичний журнал для вчителів. - 2016/1. - № 4.
20. Саух П. Ю. Соціокультурні тенденції в сучасному молодіжному середовищі [Електронний ресурс] : цивілізаційний вимір / П. Ю. Саух. - Електрон. текстові дан. // Педагогіка і психологія : Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук України. - Київ : Педагогічна преса, 2017/2. - №4.

21. Сокурянская Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. – Харьков, 2006.
22. Сокурянська Л. Підлітки в пограничному просторі: ціннісні орієнтації та життєві плани. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2017. - №4.
23. Соціологія молоді. Навчальний посібник. К. Ю. Богомаз, І.І. Мачуліна, Л.М. Сорокіна – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011.
24. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посіб. - 2-е вид. - К.: ПЦ «Фоліант», 2007.
25. Ташкінова О.А. Організація дозвіллевих практик студентської молоді в умовах закладів вищої освіти. // Грані. – 2018. - №11.
26. Українське покоління Z: цінності та орієнтири. Результати загальнонаціонального опитування. Київ 2017.
27. Шинкаренко І.О. Психосоціальні проблеми девіантної поведінки молоді / І. О. Шинкаренко // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2018 р.). - Дніпро, 2018.